

Валентин Пospелов

РІЗАНИНА

Київ
Темпора
2025

ПЕРЕДМОВА

Я закінчив писати «Різанину» незадовго до свого дев'яtnадцятиріччя. Липень 2017 року – спокійні, безтурботні часи; спекотне, вологе літо. Тоді я ще вірив, що попереду мене чекають чудові, важливі роки і що книги можуть робити нас кращими. Мені здавалося, що розповідати історії – найліпше з того, на що дозволено витратити життя.

Пізніше я публічно змінив свою думку і завжди заперечував, що колись казав щось схоже. Втім, від себе не втекти – я досі вважаю, що ми всі здатні на більше. Для мене очевидно – людська хоробрість не має меж, окрім тих, що ми самі встановлюємо для себе. Я знав це сім років тому і знаю сьогодні.

Чому все склалося так? Чому я був такий жорстокий, інколи зовсім нестерпний?

Бо сила літератури – це сила попередження. Якщо не казати про те, наскільки кепсько йдуть справи – ніхто і ніколи нічого не змінить. Повільне згасання, гниття – ось і все, що очікує на мовчазних споглядачів.

Ми йдемо не туди. Я це знаю, ви це знаєте, навіть ваші сусіди по будинку про це здогадуються. Допоки найкращі помирають, допоки цілі міста зникають з мап – одні заробляють гроші на скривавленій країні, інші прикривають власне негідництво сумнівними тезами, обсяги допомоги недостатні, політична воля відсутня. Все це оплачується життями людей.

Серце б'ється частіше. Я знаю, що текстів недостатньо. Книги не обміняти на боеприпаси, слова не захищатимуть від зловживань. Надії на те, що ми зможемо зберегти себе, – мізерні. А надії на те, що опісля всього, що буде далі, я триматимусь на ногах – позбавлені сенсу.

Мій корабель натрапив черевом на рифи. Трюми наповнювалися водою. Я в передчутті кінця світу. І все одно продовжую писати.

Зрештою зі мною сталася «Різанина», далі «Стокгольм» і «Осло». Мені навіть вдалося щось залишити по собі окрім кількох тисяч сторінок тексту.

Чому? Бо я гівна на них всіх клав. На цих тупих уйобків, котрі досі вважають, що можуть перекроїти карту світу і їм за це нічого не буде. Клав на продажних журналістів, навідників, зрадників при погонах,

виблядків з парламенту, дрібних і великих бандитів, різноманіття всіляких гондонів в костюмах чи шкіряних куртках. Клав на йобаних іранців, на опухлих від голоду робітників зі сраної північної кореї, які прямо зараз роблять снаряди для нашого ворога.

Я сподіваюся, що побачу, як вони подохнуть.

І ще більше я сподіваюся, що, може, згодом те, що підпадає під визначення справедливості – стане можливим для моєї країни.

Мені відомо, що я не один. І хоча, читаючи мої книжки, найперше, що приходить в голову: він пропагує довбаний геноцид, прикриваючись своїми цинічними уявленнями про суспільство і політику, – це не правда, це не про мене. Менше за все я хочу ображати хороших людей, більше за все я хочу попередити їх про неминучі наслідки.

Я пишу світ таким, яким він може стати, якщо ми знову все проїбемо.

Пізніше я знайду слово для того, щоб пояснити, чому продовжую писати, – любов.

— — —

«Різанина» – роман, написаний вісімнадцятирічним юнаком. З цього цілком логічно виходить, що в книзі значно більше емоцій, ніж майстерності. Я писав без зупину, до самого ранку, спіймавши раж. Я писав так, наче я остання людина на землі і маю встигнути щось втнути, перш ніж мене змиє в чортів океан.

Я люблю цей роман і ненавиджу його одночасно. Люблю за сміливість, за пейзажі, за те, як він грає з абсурдом, гумором і самотністю. Ненавиджу за його недосконалість, за те, що тоді ще не вмів робити речі, які пізніше робитиму в «Стокгольмі» та «Осло».

Анотація говорить, що перед нами історія про смерть. І це правда.

Наразі я вважаю, що смерть близьких мені людей й стала причиною того, що я почав писати. «Різанина» має присвяту моєму батькові – це одна з найчесніших присвят, що я коли-небудь додавав чи додам до своїх книг.

Нова редакція книги – це не просто дрібні виправлення і коректура. Я доволі серйозно переписав весь текст. Деякі сцени вирізані, деякі зазнали змін, з'явилися нові деталі та навіть декілька нових персонажів. Водночас я зробив все для того, щоб зберегти оригінальний задум, – фінал не змінено.

Мою роботу можна порівняти зі створенням римейку. Я зберіг те, що вважав найважливішим і доповнив те, що подарує трохи більше втіхи читачеві.

Роман вимагає терпіння та уважності. Втім, це стосується всіх моїх книжок.

Якщо ви вже читали «Різанину» – тут є дещо для вас, речі, які я задумував ще тоді, але не зміг втілити. Якщо ви тут вперше – вітаю в самому серці кривавої церемонії посеред покинутих кукурудзяних полів.

Сподіваюся, що вам сподобається. І нехай розпочнеться Різанина!

10.06.24.

ЧАСТИНА ПЕРША

1

У середині двадцять першого століття прогнозованого повернення людини до землі так і не відбулося. Звичка до життя у мегаполісі перетворилася на справжню пандемію, автоматизація ж аграрного сектору сягнула незворотності.

Навкруги – лише спорожнілі простори, жодної живої душі на сотні миль. Прямий наслідок вдалих інвестицій у самотність.

З неба лило, і блискавки розрізали повітря. Важко передбачити власне майбутнє, коли бачиш лише на десять метрів вперед. Ізольованість маленької людини у великому вологому світі. Дорогу мені перегородив дощовик, який відблискував під світлом автомобільних фар.

– На жаль, я не можу дозволити вам проїхати, ви спізнилися, – сказав мені дощовик, щойно я трохи опустив скло.

– Я не міг спізнитися, – голос танув у вогкій імлі. – Це помилка.

Та у відповідь мій співрозмовник лише знизав плечима. На цьому його обов'язки закінчувалися.

– Розвертайте автівку.

Вартовий повернувся до своєї комірчини, навіть не озирнувшись. А я так і застиг, тримаючи обидві руки на кермі. Не хочуть зайвих клопотів, думають, що я просто так поїду. Заберуся звідси, зроблю вибір на користь ночівлі десь у motelі поряд із шосе.

Револьвер, замотаний у ганчір'я, лежав у багажнику біля каністри та різного мотлоху. Навіть не торкаючись, можна відчувати, який він важкий.

Я міг, звісно, просто проїхати. Ворота були відчинені, а той чолов'яга зник за дверима і тепер вже ніяк не зможе мені завадити. Але правила є правила, і я не можу їх порушувати, принаймні зараз, коли за мною спостерігають. Особливо, коли за мною спостерігають.

Незважаючи на стихійне лихо навкруги, я відразу помітив декілька камер, що уважно стежили за кожним моїм кроком. Часи давно змінилися, і господарям вже не потрібно бути присутніми при зустрічі гостей, в останні роки навіть така давня структура здала під натиском хайтеку. Нова Європа приваблювала мене все менше і менше, стаючи, чомусь, все ближчою. Стилізована під майбутнє феодальна імперія.

Грім огорнув нас зненацька. Десь неподалік і водночас на іншому боці земної кулі.

Мій старий темно-синій «форд» забухтів. Добий мене, пристрели чи щось таке – ось його слова, їх не складно розібрати.

Загалом у Європі полюбляли старі машини. Електромобілі заборонили досить швидко після піку їх виробництва у двадцятих роках, апелюючи до того, що вони занадто уразливі до втручання небажаних елементів у роботу комп'ютерних систем. Тоді справді сталося декілька терактів з використанням таких авто. Люди обміняли їх на невеличкі компенсації, а новий розквіт ринку старих автівок позбавив більшість автомобільних заводів потреби виготовляти щось нове.

Проте на це вже не було часу. Я розвернув авто і рушив вздовж довгого паркану, оповитого плющем.

Було наївно на це розраховувати, та, можливо,десь є інший вхід та інший вартовий, і все це лише нова забавка для того, щоб розпалити у мені цікавість. Та за двадцять хвилин я повернувся до початкової точки. Вартовий вийшов з комірчини, подивився на мене сумними очима і зайшов назад. Судячи з усього, він сподівався від мене більшого.

Блискавки били все ближче до землі. До того ж занадто прохолодно, як для серпня. Невже з того часу, як я був тут останнього разу, ми ступили такий великий крок до нового льодовикового періоду? Важко навіть уявити.

Зараз я відчуваю потребу в тому, щоб назвати своє ім'я, тобто піти назустріч.

Та вже за хвилину розумію, що, як не прикро, але це лише безглуздий жест, продиктований невпевненістю у собі. Я вільно почуваюся, лише застигши перед відчиненими воротами, у які не можу проїхати. Бо за інших умов мені було б вкрай важко відповісти на найпростіше запитання.

Навіщо я прокидаюся вранці, навіщо п'ю каву, навіщо запалюю першу ранкову цигарку і зволікаю кілька секунд, перш ніж викликати ліфт?

Зараз все це, звісно, не має особливого значення. Ми не завжди маємо точне уявлення про кінцевий пункт призначення, але продовжуємо рахувати хвилини до прибуття.

Самоізоляція як складова аграрного перезавантаження. Була певна логіка у діях корпорацій, яким належала чи не вся земля, що колись перебувала у приватній власності. З того часу, як найняти двох системних адміністраторів для контролю над величезними механічними комбайнами, що виконували майже всю польову роботу, стало навіть дешевше, ніж використовувати працю мігрантів, яких до того ж вже давно винесли за рамки закону, сільський мешканець перетворився на вимираючий вид. І на цьому фоні колись безсумнівна житниця Європи стала схожою на нескінченну лінію засіяних полів, над якими кружляла футуристична техніка.

Ідеально рівна поверхня сучасного світу.

Я починаю згадувати.

До того, як всі вантажні машини почали кермуватися без участі людини, а працівників поскорочували, перевезення непогано годували нашу родину. Та як тільки компанія, на яку працював мій батько, інвестувала в автоматизацію процесу перевезень, утримувати

кілька терміналів стало набагато вигідніше, аніж цілу купу водіїв. Тому його майже відразу звільнили. Компенсація не передбачалася.

Проте ми не встигли сповна насолодитися злиднями – розпочалася ще одна з нескінченних європейських війн, на які була так багата історія континенту у перші п'ятдесят років нового тисячоліття. І за кілька тижнів після звільнення батька обстріл нашої багатоповерхівки перетворив мене на повного сироту. Якимось дивом, попри наявність новенького комп'ютера у моїй кімнаті, у день, коли загинули мої батьки, я на вулиці бавився з іншими дітлахам.

Загалом випадок завжди відігравав у моєму житті величезну роль. Мені подобалося порівнювати себе зі шматочком деревини у відкритому океані, долею якого опікується лише напрямок течії, та, радше за все, у подібній ситуації я каменем пішов би на дно.

Вигляд величної споруди, охопленої стовпами чорного диму, назавжди запам'ятався мені. Принаймні я так гадав. Але коли зараз я намагаюсь згадати хоч щось з того дня, то згадую лише сухі факти. Спалах, вибух, людські крики, смерть.

Хай там як, та мене забрали до себе дядько з тіткою, і я зростав у атмосфері милого, але бездітного подружжя. Мої нові опікуни були набагато молодші за моїх батьків і часто кохалися у сусідній кімнаті. Материна сестра була напрочуд темпераментною жінкою, тому їм з дядьком вранці залишалося лише дивуватись моїм синцям під очима.

Тоді це не видавалося дивним. І все ж щось із нами було не так.

Ми жили у тоді ще доволі непривітній частині міста. Навкруті спальні райони. Європа потроху оговтувалася після війн і звикала до свого нового обличчя – перев'язаного брудним дрантям, майже зітлілого.

Та мені до цього всього було байдуже.

Я ходив до школи і почувався так само, як і кожен сором'язливий хлопчина, якому вже зрозуміло, що більшість добрих нагод буде його оминати. Коли уявити, що доля існує, – мій майбутній розпач ще тоді можна було прочитати по долонях.

Нічого особливого. Люди повсякчас сповнені вагань і передчуття провалу.

Коли на вулиці падав перший сніг, я відчував сніжинки на своєму языку. Коли спека у великому місті ставала нестерпна – пив прохолодний, напханий штучними барвниками лимонад. Потім я цупив дядькові порножурнали і розглядав їх у ванній кімнаті, як, напевно, і будь-який інший юнак мого віку.

Одне слово, не думаю, що трагічна смерть батьків сильно на мене вплинула або завадила моєму дорослішанню. Я був привітним, навіть набагато привітнішим, аніж насправді цього бажав.

За кілька кварталів від нашого будинку був центр допомоги ветеранам війни.

Я часто зустрічав похмурих чоловіків у військовій формі, але без погонів. Здається, відсутність необхідності виконувати накази і вбивати одне одного, породжувала в них безпорадність. Вони проводжали

мене байдужими поглядами. Мені ж доводилося відвертатися, щоб не бачити їхні понівечені фігури.

Якось один з них, чоловіча з худорлявим недоладним обличчям, запропонував мені піти разом кудись у нетрі непорушних сірих будинків, нібито десь там він знайшов цілу купу грайливих цуценят. Хоча мені дуже хотілося їх побачити, я відмовився, а коли той чоловік почав наполягати – втік.

Він ще довго кричав щось навздогін, і його голос танув у зимовому повітрі.

Минуло кілька років, і я успішно склав іспити до ліцею. Взагалі-то вже тоді було зрозуміло, що університетам залишилось недовго. Через якийсь час їх реорганізували за поширення ліберальних ідей. Система ліцеїв же давала змогу налагодити майже серійне виробництво кадрів, не обтяжених політичною активністю та за-конспірованими революційними спілками.

Невдовзі ми почали ледве що не ходити шеренгами. Якби не сумнівна якість викладання, ліцеїстів можна було б прийняти за невелику армію ідіотів та лежнів. А так здебільшого ми всього лише відповідали моменту.

Зі всього цього мені найбільше запам'яталася наша форма – брудна і потерта, вона служила до того часу, коли ставала вже зовсім непридатним дрантям. І все одно коли я блукав у ній містом після навчання – подеколи почувався важливим.

Освіта має приносити користь суспільству, а не розхичувати його – десь так про це говорили і писали тоді. Слушна думка, навіть дуже.

ЗМІСТ

Передмова.....	5
Частина перша.....	11
Частина друга	127